

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (8 5) 239 6170 / 239 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

**Analitinė apžvalga
21/12**

2021-02-15

Pavardžių sudarymo ir keitimo reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse

Šiame darbe apžvelgiamas Europos Sąjungos (ES) valstybių (Austrijos, Čekijos, Estijos, Ispanijos, Latvijos, Lenkijos, Prancūzijos, Slovėnijos, Švedijos, Vokietijos) teisinis reglamentavimas pavardžių sudarymo (suteikimo) ir keitimo srityje, atsakant į klausimus, susijusius su:

- pavardžių keitimu sudarius santuoką (įskaitant galimybę pasirinkti santuokinę pavardę be moteriškos galūnės);
- pavardės suteikimu skirtingas pavardes turinčių tėvų vaikui;
- amžiumi, kurio sulaukęs asmuo įgyja teisę kreiptis dėl pavardės keitimo;
- valstybinių kalbos institucijų vaidmeniu nustatant pavardžių sudarymo ir vartojimo taisykles.

Aptariamose ES valstybėse santuoką sudarantys asmenys paprastai gali pasirinkti vieno iš sutuoktinių iki santuokos turėtą pavardę, kaip bendrą santuokinę pavardę ar pasilikti iki santuokos turėtas pavardes. Taip pat leidžiami įvairūs dvigubų pavardžių sudarymo variantai, kai viena ar kita tvarka sujungiama asmens iki santuokos turėta pavardė ir jo sutuoktinio iki santuokos turėta pavardė. Kai kur dvigubą pavardę sudaryti leidžiama abiem sutuoktiniams (pvz., Austrija, Latvija), kai kur (pvz., Estija, Čekija, Vokietija) – tik vienam. Ispanijos įstatymai nenumato formalus asmenų pavardžių keitimo sudarant santuoką.

Moterų santuokinių pavardžių galūnių klausimas dėl skirtingų kalbų gramatinių ypatybių labiau aktualus ir specialiai reglamentuojamas tik kai kuriose ES valstybėse. Pavyzdžiui, Čekijoje moters santuokinės pavardės registravimas vyriška forma galimas, jeigu ji yra užsienietė arba gyvena užsienyje, susituokia su užsieniečiu ar yra ne čekų tautybės asmuo. Lenkijoje sutuoktinių pavardės formuojamos pagal lenkų kalbos taisykles, išskyrus užsienietiškas pavardes, kurios registruojamos sutuoktinių nurodyta forma, atsižvelgiant į atitinkamos kalbos gramatiką. Latvijoje moteriškos sutuoktinių pavardės formuojamos vyriškų pavardžių pagrindu, vyriškas galūnes pakeičiant moteriškomis. Tai taikoma ir ne latviškos kilmės pavardėms, tačiau kitų kalbų kilmės asmenvardžiai jų originalia forma gali būti įrašomi į oficialius dokumentus kaip papildomi. Austrijoje sutuoktiniai gali suteikti savo pavardėms lytį atspindinčias formas, jei tai atitinka jų kilmę, arba kaip tik atsakyti lytį nurodančios pavardės galūnės.

Vaiko, kurio tėvų pavardės skirtingos, pavardės klausimas ES valstybėse paprastai sprendžiamas tėvų sutarimu. Tėvai gali suteikti vaikui bet kurio iš jų pavardę, taip pat dažniausiai galima suformuoti dvigubas vaikų pavardes iš tėvų pavardžių. Ispanijoje visada formuojamos dvigubos pavardės. Švedijoje vaiko pavardė, be kita ko, gali būti suformuota iš tėvo arba motinos vardo pridodant galūnę -son arba -dotter. Slovėnijoje tėvai gali parinkti vaikui ir kitą pavardę nei jų turimos. Gali būti laikomasi principo, kad tų pačių tėvų vaikams suteikiamos vienodos pavardės (pvz., Ispanija, Lenkija). Jeigu tėvai nesutaria dėl vaiko pavardės, klausimą sprendžia tam tikros valstybės

institucijos ar pareigūnai. Prancūzijoje šiuo atveju yra svarbu, kurio iš tėvų tėvystė (motinystė) pirmiau nustatyta.

Teisė kreiptis dėl pavardės keitimo paprastai suteikiama pilnamečiams ir visišką veiksnumą turintiems asmenims. Tačiau Austrijoje tokią teisę įgyja 14 metų sulaukę asmenys (sprendžiant klausimą išklausomi ir jų atstovai pagal įstatymą), Ispanijoje – 16 metų sulaukę asmenys, Latvijoje – 15 metų sulaukę asmenys (reikalingas atstovo pagal įstatymą sutikimas). Keičiant nepilnamečio pavardę, paprastai reikalingas jo sutikimas, jeigu nepilnametis yra sulaukęs tam tikro amžiaus (pvz., 10 metų Estijoje, 15 metų Čekijoje, 13 metų Prancūzijoje).

ES valstybėse veikia įvairios institucijos, kurių kompetencijai yra priskirtas kalbos puoselėjimas, norminimas ir apsauga. Kai kurios iš jų teikia konsultacijas ar ekspertines nuomones ir asmenvardžių vartojimo srityje.

Austrija

Bendrojo civilinio kodekso¹ (BCK) 93 straipsnyje nurodyta, kad sutuoktiniai turi jų pasirinktą bendrą pavardę, o jeigu toks pasirinkimas nepadarytas – jie išlaiko anksčiau turėtas savo pavardes. Kaip bendra pavardė gali būti pasirinkta vieno iš sutuoktinių pavardė. Jei pasirenkama pavardė, sudaryta iš kelių atskirų ar brūkšneliu sujungtų dalių, ji gali būti vartojama visa ar tik iš dalies. Taip pat galima suformuoti bendrą dvigubą pavardę iš abiejų sutuoktinių pavardžių. Dvigubą pavardę gali suformuoti ir tik vienas sutuoktinis, kurio pavardė netapo bendra sutuoktinių pavardė. Šiuo atveju jis sudaro dvigubą pavardę iš bendros pavardės ir savo iki santuokos turėtos pavardės, tačiau to padaryti negalima, jeigu bendra pavardė jau sudaryta iš kelių dalių. Sudarydamas dvigubą pavardę sutuoktinis, kurio iki santuokos turėta pavardė buvo sudaryta iš kelių dalių, gali panaudoti tik vieną pasirinktą jos dalį. Sudarytos dvigubos pavardės dalys atskiriamos brūkšneliu.

Sutuoktinis gali adaptuoti savo pavardės formą pagal lytį, jeigu tai atitinka asmens kilmę ar kalbos, iš kurios pavardė yra kilusi, tradicijas. Jis taip pat gali nurodyti, kad pavardės galūnė, nurodanti lytį, būtų nevartojama (BCK 93a str.).

Pagal BCK 155 straipsnį, jeigu tėvai neturi bendros pavardės, vieno iš jų pavardė gali būti suteikta vaikui. Jei vaikui suteikiama pavardė, sudaryta iš kelių atskirų ar brūkšneliu sujungtų dalių, ji gali būti vartojama visa ar tik iš dalies. Taip pat vaikui galima suteikti dvigubą pavardę, sudarytą iš tėvų pavardžių. Sudarytos dvigubos pavardės dalys atskiriamos brūkšneliu. Jeigu šiomis vaiko pavardės nustatymo galimybėmis nepasinaudojama, vaikui suteikiama motinos pavardė.

Asmenvardžių keitimo įstatymo² 1 straipsnyje nurodyta, kad dėl asmenvardžio keitimo gali kreiptis veiksnus asmuo. Turinčiais veiksnumą šiuo atveju laikomi ir vyresnio amžiaus nepilnamečiai, tai yra, asmenys nuo 14 iki 18 metų (vok. *mündige Minderjährige*³). Dėl neveiksnaus nepilnamečio asmenvardžio keitimo kreipiasi jo atstovas pagal įstatymą. Kompetentinga institucija, prieš priimdama sprendimą dėl asmenvardžio keitimo pagal veiksnaus nepilnamečio prašymą, turi išklausti jo atstovą pagal įstatymą. Institucija pagal galimybes turi išklausti 10 metų turintį nepilnametį, prieš priimdama sprendimą dėl jo pavardės ar vardo keitimo (Asmenvardžių keitimo įstatymo 4 str.).

¹ *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>

² *Namensänderungsgesetz – NÄG*:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005648>

³ *Minderjährigkeit*: <https://www.oesterreich.gv.at/lexicon/M/Seite.990022.html>

Estija

Asmenvardžių įstatymo⁴ 10 straipsnyje nurodyta, kad sudaręs santuoką asmuo gali pasirinkti naują ar pasilikti iki santuokos turėtą pavardę. Naujoji pavardė, jeigu tokia pasirenkama, gali būti bendra su sutuoktiniu (tai yra, paskutinė iki santuokos turėta sutuoktinio pavardė) arba ji sudaroma iš asmens paskutinės iki santuokos turėtos pavardės ir sutuoktinio pavardės. Tokia dviguba pavardė sudaroma iš ne daugiau kaip dviejų pavardžių, sujungtų brūkšneliu, be to, šiuo būdu sukonstruotą dvigubą pavardę gali turėti tik vienas iš sutuoktinių.

Vaikui, kurio tėvų pavardės skirtingos, tėvų susitarimu suteikiama vieno iš jų pavardė. Jeigu tėvai nesusitaria, globos institucija nusprendžia, kurio iš tėvų pavardę suteikti vaikui. Vaikui nesuteikiama dviguba pavardė, jeigu tokią santuokos ar pavardės keitimo būdu yra įgijęs vienas iš tėvų. Jeigu dvigubas pavardes jų keitimo būdu yra įgiję abu tėvai, jų susitarimu vaikui suteikiama vieno iš jų pavardė. Jeigu vaiko sesuo ar brolis turi dvigubą pavardę, sutampančią su vieno iš tėvų turima dviguba pavarde, tokia dviguba pavardė išimties tvarka gali būti suteikta vaikui (Asmenvardžių įstatymo 8 str.).

Asmenvardžių įstatymas, reglamentuojantis pavardžių keitimo tvarką, tiesiogiai nenurodo, kokio amžiaus žmonės gali kreiptis į kompetentingas institucijas dėl pavardės keitimo, tačiau pagal jo 16 straipsnį, kreipiantis minėtų klausimu, galima kartu prašyti ir pareiškėjo nepilnamečių vaikų pavardės pakeitimo, kas leidžia manyti, kad pareiškėjas turi būti pilnametis (18 metų turintis) asmuo⁵. Pažymėtina, kad keičiant 10 metų turinčio vaiko pavardę, reikalingas jo sutikimas. Turi būti atsižvelgta ir į jaunesnio vaiko valią, jeigu jo raidos lygmuo yra pakankamas.

Pavardžių keitimo tvarka Estijoje detalizuota vidaus reikalų ministro įsakymu, kreiptis šiuo klausimu reikia į regionų savivaldos institucijas. Vidaus reikalų ministras suformuoja 7–9 narių Asmenvardžių komitetą, kuris teikia ministrui rekomendacijas sprendžiant ginčus ir problemas, susijusius su asmenvardžių suteikimu, teikia ministrui pasiūlymus dėl reikalingų teisės aktų pakeitimų, aiškina, ar asmenvardžiai atitinka geros moralės reikalavimus ir kt. Asmenvardžių komitetui ekspertinę pagalbą teikia Onomastinės ekspertizės tarnyba, kurios funkcijos suteiktos Estų kalbos institutui⁶ (Asmenvardžių įstatymo 17, 25–26 str.).

Čekija

Pagal Civilinio kodekso⁷ (CK) 660 straipsnio nuostatas besituokiantys asmenys turi išspręsti pavardžių klausimą, pasirinkdami vieną iš šių variantų:

- vieno iš sutuoktinių pavardę tampa bendra jų pavarde;
- jie abu pasilieka savo pavardes;
- vieno iš sutuoktinių pavardę tampa bendra pavarde, o sutuoktinis, kurio pavardė netampa bendra pavarde, iki santuokos turėtą pavardę prideda po bendros pavardės kaip antrąją pavardę (taigi, dviguboje pavardėje pirma rašoma santuokoje įgyta pavardė, o iki santuokos turėta pavardė – antroje vietoje).

Pavardžių pasirinkimas deklaruojamas santuokos sudarymo ceremonijos metu.

Jeigu asmenys susituokdami pasilieka savo pavardes, jie gali vėliau pranešti kompetentingai institucijai, kad susitarė dėl vieno iš sutuoktinių pavardės tapimo bendra jų pavarde (CK 661 str.).

⁴ Names Act: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/524032015006/consolide/current>

⁵ General Part of the Civil Code Act, § 8: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/530102013019/consolide/current>

⁶ Institute of the Estonian Language: <https://www.eki.ee/EN/>

⁷ 89/2012 Sb. ACT of 3 February 2012 the Civil Code: <https://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Civil-Code.pdf>

Jeigu sutuoktiniai sutaria, kad vieno iš jų pavardė taps bendra pavarde, o sutuoktinis, kurio pavardė netampa bendra pavarde, jau turi antrą pavardę, jis, sudarydamas naują dvigubą pavardę, gali tik pasirinkti, kad jo buvusi pirmoji pavardė taptų antrąja pavarde (CK 662 str.).

Registru, vardų ir pavardžių įstatymo⁸ 69 straipsnyje nurodyta, kad moterų pavardės formuojamos pagal čekų kalbos taisyklės. Tačiau, sudarant santuoką ar registruojant partnerystę, moters prašymu jos pavardė, kurią ji turės po santuokos ar partnerystės sudarymo, gali būti vyriškos formos, jeigu:

- ji yra užsienietė;
- ji nuolat gyvena ar nuolat gyvens užsienyje;
- jos sutuoktinis arba partnerė yra užsieniečiai;
- ji nėra čekų tautybės.

CK 661 straipsnyje nurodyta, kad tuo atveju, kai asmenys susituokdami pasilieka savo pavardes, santuokos sudarymo ceremonijos metu jie turi paskelbti, kurio iš jų pavardė bus suteikiama jų bendriems vaikams. Jei ši nuostata nėra įgyvendinta, vaiko tėvai turi išrinkti vaikui vieno iš jų pavardę, o to nepadarius pavardę vaikui priskiria teismas (CK 860 str.). Ta pačia tvarka nustatoma ir vaiko, kurio tėvai nėra susituokę, pavardė (CK 862 str.).

Pagal Registru, vardų ir pavardžių įstatymo 72 straipsnį fizinio asmens pavardė gali būti keičiama tik jo ar jo atstovo pagal įstatymą prašymu. Atstovo pagal įstatymą paminėjimas suteikia prielaidą manyti, kad prašymą pakeisti pavardę gali pateikti tik veiksnus asmuo, o visiškam veiksniumi įgyti paprastai reikalinga pilnamestystė (18 metų)⁹. Pažymėtina, kad tais atvejais, kai keičiama 15 metų turinčio nepilnamečio pavardė, yra reikalingas jo sutikimas (Registru, vardų ir pavardžių įstatymo 76 str.).

Ispanija

Ispanijos įstatymai nenumato formalaus asmenų pavardžių keitimo po santuokos sudarymo, todėl sutuoktiniai išlaiko iki santuokos turėtas pavardes (tradiciskai – dvigubas, sudarytas iš tėvo ir motinos pavardžių)¹⁰.

Kadangi santuoką sudariusių asmenų pavardės nėra keičiamos, tai net ir santuokoje gimusių vaikų tėvų pavardės natūraliai yra skirtingos. Vaikui suteikiama dviguba pavardė, sudaroma iš tėvo ir motinos pirmųjų pavardžių, tėvų sutarimu nustatant jų eiliškumą (iki 2017 m. pirmoji vaiko pavardė buvo tėvo pavardė¹¹). Jeigu tėvai nustatyta tvarka ir laiku civilinio registro tarnautojui nenurodo vaikui perduodamų savo pavardžių eiliškumo, tarnautojas pats nustato eiliškumą, vadovaudamasis vaiko interesais. Vėliau gimusiems tų pačių tėvų vaikams taikomas toks pats tėvų perduodamų pavardžių eiliškumas, koks buvo pritaikytas pirmajam vaikui (Civilinės registracijos įstatymo¹² 49 str.).

⁸ 301/2000 Sb. Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301>

⁹ Civilinio kodekso 30 str.

¹⁰ European Center for Parliamentary Research and Documentation (ECPRD). Reply to the Request 4189 (Spain - Congreso de los Diputados): <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-list> (prieinama su slaptažodžiu).

¹¹ The Local. Spain overhauls tradition of 'sexist' double-barrelled surnames:

<https://www.thelocal.es/20170601/spain-overhauls-tradition-of-sexist-double-barrelled-surnames>

¹² Ley 20/2011, de 21 de julio, del Registro Civil: <https://www.boe.es/eli/es/l/2011/07/21/20/con>

Pagal Civilinės registracijos įstatymo 57 straipsnį teisę kreiptis į kompetentingas institucijas dėl vardo ar pavardės pakeitimo asmenys įgyja, sulaukę 16 metų. Pilnametystė Ispanijoje pripažįstama nuo 18 metų¹³.

Latvija

Civilinio įstatymo¹⁴ (CĮ) 86 straipsnyje nurodyta, kad susituokdami asmenys pagal savo pageidavimą gali pasirinkti vieno iš sutuoktinių iki santuokos turėtą pavardę kaip bendrą jų pavardę. Sutuoktiniai taip pat gali pasilikti savo iki santuokos turėtas pavardes ir nepasirinkti bendros santuokinės pavardės. Taip pat leidžiama vienam iš sutuoktinių prie savo iki santuokos turėtos pavardės pridėti kito sutuoktinio pavardę (išskyrus atvejus, kai vienas iš sutuoktinių jau turi dvigubą pavardę) arba sudaryti bendrą dvigubą pavardę iš sutuoktinių iki santuokos turėtų pavardžių.

Latvijos vyriausybės patvirtintose Asmenvardžių rašytinės formos ir vartojimo latvių kalba bei jų identifikavimo taisyklėse¹⁵ (jos, be kita ko, taikomos asmenvardžių rašybai dokumentuose reglamentuoti) nurodoma, kad moterų pavardės latvių kalboje formuojamos ir vartojamos su atitinkamomis moteriškoms galūnėmis. Moteriškos pavardės formuojamos vyriškų pavardžių pagrindu, vyriškas galūnes pakeičiant moteriškoms. Pagal latvių kalbos gramatiką vyriškos galūnės nevertojamos moterų pavardėms (18-20 punktai). Pažymėtina, kad šios nuostatos taikomos ir užsienietiškos kilmės pavardėms, o tokią savo politiką Latvija yra apgynusi tarptautiniuose teismuose. Pavyzdžiui, 2004 m. Europos Žmogaus Teisių Teismas atmetė Latvijos gyventojos, kuri santuokos būdu norėjo įgyti ukrainietišką *Kuharec* pavardę, tačiau Latvijos institucijų išduotuose dokumentuose buvo įforminta kaip *Kuhareca*, skundą¹⁶. Tiesa, kitų kalbų kilmės asmenvardžiai jų originalia forma (tačiau lotyniškais rašmenimis) gali būti įrašomi į dokumentus kaip papildomi (Valstybinės kalbos įstatymo¹⁷ 19 str.).

CĮ 151 straipsnyje nurodyta, kad vaiko pavardė nustatoma pagal tėvų pavardę, o jeigu tėvų pavardės yra skirtingos, tėvų sutarimu vaikui suteikiama tėvo arba motinos pavardė. Jeigu tėvai negali susitarti dėl vaiko pavardės, ją nustato vadinamasis našlaičių teismas¹⁸. Šios nuostatos taikomos ir tuo atveju, jeigu vaiko tėvas tėvystę savanoriškai pripažįsta po vaiko gimimo įregistravimo. Jeigu tėvystė nustatoma teisminiu keliu arba teismas patenkina ieškinį dėl tėvystės nuginčijimo, vaiko pavardę nustato teismas, vadovaudamasis vaiko interesais (CĮ 160 str.).

Pagal Vardo, pavardės ir tautybės įrašo keitimo įstatymo¹⁹ 4 straipsnį prašymą pakeisti vardą, pavardę ar tautybės įrašą kompetentingai institucijai gali pateikti asmuo, turintis 15 metų, tačiau, jeigu jis neturi 18 metų, reikalingas tėvų ar globėjų sutikimas. Jeigu nepilnametis neturi 15 metų, prašymą dėl jo vardo, pavardės, tautybės įrašo keitimo pateikia jo tėvas ar motina arba globėjas.

¹³ Ispanijos Civilinio kodekso 315 str.

¹⁴ *The Civil Law*: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/225418-the-civil-law>

¹⁵ *Regulations Regarding the Written Form and Use in the Latvian Language of Personal Names, and also Identification Thereof*:

<https://likumi.lv/ta/en/en/id/85209-regulations-regarding-the-written-form-and-use-in-the-latvian-language-of-personal-names-and-also-identification-thereof>

¹⁶ *Lidija KUHAREC alias KUHARECA contre la Lettonie*: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-68203>

Karina Naumova. *Legal aspects of transcription of personal names in the Latvian language*, RGSL Research Papers No. 11, 2014: <https://www.rgsl.edu.lv/uploads/research-papers-list/12/naumova-final.pdf>

¹⁷ *Official Language Law*: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/14740-official-language-law>

¹⁸ Našlaičių teismas (lat. *Bāriņtiesa*) – savivaldybių įsteigtos globos ir rūpybos institucija, užtikrinanti vaiko ar kito neveiksniaus asmens teisių ir teisėtų interesų apsaugą.

Bāriņtiesas funkcijas un kompetence: <https://www.bti.gov.lv/lv/barintiesas-fukncijas-un-kompetence>

¹⁹ *Law On the Change of a Given Name, Surname and Nationality Record*:

<https://likumi.lv/ta/en/en/id/191209-law-on-the-change-of-a-given-name-surname-and-nationality-record>

Valstybinės kalbos įstatymo 19 straipsnyje nurodyta, kad asmenvardžiai pateikiami pagal latvių kalbos tradicijas ir rašomi pagal egzistuojančias literatūrinės kalbos taisykles (išskyrus papildomus kitų kalbų kilmės asmenvardžių įrašus dokumentuose). Pagal Valstybinės kalbos įstatymo 23 straipsnį latvių literatūrinės kalbos taisykles kodifikuoja Valstybinės kalbos centro²⁰ Latvių kalbos ekspertų komisija. Valstybinės kalbos centras veikia Teisingumo ministerijos priežiūroje (26 str.). Valstybinės kalbos centro Latvių kalbos ekspertų komisija reguliariai vertina norminiuose dokumentuose ir leidiniuose esančių normų atitiktį latvių kalbos įstatymams, kodifikuoja literatūrinės kalbos normas, teikia nuomones įvairiais kalbos klausimais, įskaitant oficialiai taikytinas asmenvardžių formas²¹.

Lenkija

Šeimos ir globos kodekso²² 25 straipsnyje nurodyta, kad sutuoktiniai nurodo pavardes, kurias jie turės po santuokos sudarymo, civilinės būklės aktų registravimo įstaigos vadovui. Sutuoktiniai gali turėti bendrą pavardę, kuri buvo vieno iš jų pavardė, taip pat jie gali pasilikti iki santuokos turėtas pavardes arba pridėti prie savo pavardės sutuoktinio pavardę. Pastaruoju atveju pavardė negali būti sudaryta iš daugiau kaip dviejų dalių. Jeigu sutuoktiniai nenurodo, kokias pavardes turės po santuokos sudarymo, laikoma, kad jie pasilieka iki santuokos turėtas pavardes.

Faktiškai toks reglamentavimas reiškia, kad galimi 5 variantai:

- 1) sutuoktiniai pasilieka iki santuokos turėtas pavardes;
- 2) žmona keičia savo pavardę į vyro pavardę;
- 3) vyras keičia savo pavardę į žmonos pavardę;
- 4) žmona prideda prie savo pavardės vyro pavardę;
- 5) vyras prideda prie savo pavardės žmonos pavardę.

Pavardžių eiliškumas 4 ir 5 atvejais gali būti bet koks. Jei asmuo, pageidaujantis prie savo pavardės pridėti sutuoktinio pavardę, jau turi dvigubą pavardę, jis turi nuspręsti kurią ankstesnės savo pavardės dalį išlaiko.

Jeigu sutuoktinių pavardės yra lenkiškos ir turi skirtingas galūnes, registruojant jas taikomos lenkų kalbos taisyklės. Užsienietiškos pavardės registruojamos sutuoktinių nurodyta forma, atsižvelgiant į atitinkamos kalbos gramatiką²³.

Kai vaiko tėvų pavardės skirtingos, vaikui pavardė suteikiama tėvų sutarimu. Tokiu būdu vaikui gali būti suteikta vieno iš tėvų pavardė arba dviguba pavardė, sudaryta iš motinos ir tėvo pavardžių (bet kokių eiliškumu). Jeigu tėvai, turintys skirtingas pavardes, bendru sutarimu nenurodo vaiko pavardės, vaikui suteikiama dviguba pavardė, sudaroma iš motinos pavardės ir prie jos pridėtos tėvo pavardės (Šeimos ir globos kodekso 88–89 str.). Laikomasi bendro principo, kad tų pačių tėvų vaikams suteikiamos vienodos pavardės (Šeimos ir globos kodekso 89¹ str.).

Vardo ir pavardės keitimo įstatymo²⁴ 9 straipsnyje nurodyta, kad nepilnamečio²⁵ vaiko pavardė keičiama atstovo pagal įstatymą prašymu. Pagal šio įstatymo 8 straipsnį, keičiant 13 metų turinčio vaiko pavardę, reikalingas jo sutikimas.

²⁰ Valsts valodas centrs. Par iestādi: https://vvc.gov.lv/index.php?route=product/category&path=65_169

²¹ Latviešu valodas ekspertu komisija. Par personvārdu formu veidošanu:

https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/personvardu_formas.pdf

²² Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy:

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640090059/U/D19640059Lj.pdf>

²³ ECPRD. Reply to the Request 4189 (Poland - Senat).

²⁴ Ustawa z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska:

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20082201414>

²⁵ Pilnametystė ir visišką veiksnumą įgyjami, sulaukus 18 metų arba susituokus (Lenkijos CK 10 str.).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny:

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001740>

Lenkų kalbos įstatymo²⁶ 12 straipsnyje nurodyta, kad Mokslų Akademijos problemų komiteto statusu veikia ekspertinė-patariamoji institucija – Lenkų kalbos taryba (lenk. *Rada Języka Polskiego (RJP)*). Pagal šio įstatymo 13 straipsnį RJP konsultuoja įvairias ministerijas ir kitas įstaigas viešo lenkų kalbos vartojimo klausimais. RJP, be kita ko, reiškia nuomones ir patarimus dėl vardų ir pavardžių teisingo vartojimo²⁷.

Prancūzija

Pagal Civilinio kodekso²⁸ 225-1 straipsnį kiekvienas susituokęs asmuo gali naudoti sutuoktinio pavardę vietoje savo iki santuokos turėtos pavardės arba prie jos pridėdamas sutuoktinio pavardę (bet koku eiliškumu).

Pažymėtina, kad žodis „naudoti“ šiuo atveju yra labai reikšmingas, kadangi pagal Prancūzijoje įsitvirtinusių koncepciją, sudarius santuoką, pavardės nėra keičiamos – sutuoktiniai išsaugo iki santuokos turėtas pavardes, o į sutuoktinio pavardę įgyja tik naudojimo teisę²⁹. Todėl santuokoje naudota sutuoktinio pavardė (pranc. *nom d'usage*) automatiškai nebegali būti naudojama santuoką nutraukus, nebent buvęs sutuoktinis leidžia naudoti savo pavardę arba tokį leidimą išduoda teismas (CK 264 str.).

CK 311-21 straipsnyje nurodyta, kad tuo atveju, kai nustatyta abiejų tėvų tėvystė vaiko atžvilgiu, vaikui suteikiama arba tėvo, arba motinos pavardė, arba iš jų abiejų pavardžių sudaryta dviguba pavardė. Tokioje dviguboje pavardėje galimas bet koks tėvų pavardžių eiliškumas, bet į ją gali būti įtraukta tik po vieną tėvų pavardę. Jeigu abu tėvai bendru pareiškimu nesuteikia vaikui pavardės, ją suteikia valstybės tarnautojas, parinkdamas to iš tėvų pavardę, kurio tėvystė/motinytė pirmiau nustatyta, arba tėvo pavardę, jeigu tėvystė ir motinytė yra nustatytos vienu metu. Jeigu bent vienas iš tėvų praneša valstybės tarnautojui apie jų nesutarimą dėl vaiko pavardės, o tėvystė/motinytė yra nustatyta vienu metu, vaikui suteikiama dviguba pavardė, įtraukiant į ją kiekvieno iš tėvų pirmąją pavardę abėcėlės tvarka.

Pagal CK 311-23 straipsnį, tuo atveju, kai yra nustatyta tik vieno iš tėvų tėvystė/motinytė, vaikui suteikiama jo pavardė, tačiau vėliau nustačius ir kito iš tėvų tėvystę/motinytę, tėvų bendru pareiškimu vaikui gali būti suteikta to asmens, kurio tėvystė/motinytė buvo nustatyta vėliau, pavardė arba dviguba pavardė. Tokioje dviguboje pavardėje galimas bet koks tėvų pavardžių eiliškumas, bet į ją gali būti įtraukta tik po vieną tėvų pavardę. Jeigu vaikas turi bent 13 metų, reikalingas jo sutikimas tokiam pavardės pakeitimui.

Pagal CK nuostatas nepilnamečio asmens pavardės keitimas yra jo tėvų pavardės keitimo pasekmė, tačiau nuo tam tikro amžiaus turi būti atsižvelgta į nepilnamečio valią. CK 61-2 straipsnyje nurodyta, kad pavardės keitimas automatiškai taikomas ir pavardę pakeitusio asmens vaikams, neturintiems 13 metų. Tačiau vaiko, turinčio 13 metų, pavardės pakeitimui yra reikalingas jo sutikimas, jeigu pavardės pakeitimas nėra susijęs su tėvystės nustatymu. Pilnamečio vaiko pavardės

²⁶ Ustawa z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim:

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19990900999>

²⁷ Rada Języka Polskiego. *Opinie o imionach*:

https://rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=category&id=76&Itemid=209

Zapis nazwisk dwuczłonowych:

https://rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1044;zapis-nazwisk-dwuczłonowych&catid=44&Itemid=208

²⁸ Code civil: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721

²⁹ Delphine Eskenazi, Inès Amar. *Right to Family Name in France and Common Law Countries*:

<https://www.libra-avocats.com/wp-content/uploads/2020/12/Topic-110-%E2%80%93-Right-to-Family-Name-in-France-and-Common-Law-Countries-by-Delphine-Eskenazi.docx-2.pdf>

pakeitimui, net ir nustačius tėvystės/motinstės ryšį, reikalingas vaiko sutikimas (CK 61-3 str.). Asmuo laikomas pilnamečiu, kai sulaukia 18 metų (CK 414 str.).

Slovėnija

Asmenvardžių įstatymo³⁰ 15 straipsnyje nurodyta, kad, sudarydamas santuoką ar partnerystę, asmuo gali:

- pasilikti savo pavardę;
- pasirinkti sutuoktinio (partnerio) pavardę;
- pridėti prie savo pavardės sutuoktinio (partnerio) pavardę;
- pasirinkti sutuoktinio (partnerio) pavardę ir pridėti prie jos savo pavardę.

Jeigu pasirinkta pavardė yra sudaryta iš daugiau kaip dviejų žodžių ar nedalomų elementų, sutuoktiniai ar partneriai, sudarydami santuoką ar partnerystę, turi nurodyti, kokia pavarde jie dalyvaus sudarant sandorius (pavardė, kuria sudaromi sandoriai, negali būti sudaryta iš vienintelės raidės (Asmenvardžių įstatymo 4 str.).

Pagal Asmenvardžių įstatymo 16 straipsnį Slovėnijos piliečių, sudariusių santuoką ar partnerystę su užsieniečiu užsienyje, pavardės Slovėnijoje gali būti vartojamos atitinkamoje užsienio valstybėje nustatytais formomis³¹. Italų ir vengrų tautinių mažumų atstovų asmenvardžiai³² gali būti registruojami Slovėnijoje atitinkamoms kalboms būdingomis formomis (Asmenvardžių įstatymo 5 str.).

Pagal Asmenvardžių įstatymo 6 straipsnį asmenvardis vaikui suteikiamas tėvų susitarimu. Apie suteiktą vaikui asmenvardį turi būti pranešta kompetentingai administracinei institucijai per 30 dienų nuo vaiko gimimo. Vaikui gali būti suteikta vieno iš tėvų ar jų bendra pavardė, tačiau jie gali vaikui suteikti ir kitą pavardę (Asmenvardžių įstatymo 7 str.).

Jeigu tėvai nustatytu terminu nesuteikia vaikui asmenvardžio, kadangi negali dėl to susitarti, jiems sutarimo ieškoti padeda socialinių reikalų centras³³, veikdamas vaiko teisių apsaugos, asmenybės raidos ir jo interesų labui. Jeigu tėvai, ir padedant socialinių reikalų centrui, nesutaria dėl vaiko asmenvardžio, ginčą vieno ar abiejų tėvų prašymu sprendžia teismas. Prašymas turi būti papildytas socialinių reikalų centro pažyma, įrodančia, kad tėvai su centru pagalba bandė susitarti dėl vaiko asmenvardžio. Teismui, iki priimančios sprendimą, turi būti pateikta socialinių reikalų centro nuomonė, koks sprendimas būtų naudingiausias vaikui.

Pagal Asmenvardžių įstatymo 18 straipsnį visas asmenvardis ar tik vardas arba pavardė gali būti pakeisti tik visišką veiksnumą turinčio piliečio prašymu. Nepilnamečio asmenvardis keičiamas jo atstovų pagal įstatymą prašymu (Asmenvardžių įstatymo 20 str.). Keičiant 9 metus turinčio nepilnamečio asmenvardį, reikalingas jo sutikimas, jeigu nepilnamečio asmenybės branda leidžia jam išreikšti savo valią (Asmenvardžių įstatymo 12 str.)

Švedija

Nuo 2017 m. liepos 1 d. galiojančio Asmenvardžių įstatymo³⁴ 12 ir 20 straipsniuose nurodyta, kad sutuoktinis gali pasikeisti savo pavardę į kito sutuoktinio pavardę arba į dvigubą pavardę,

³⁰ *Zakon o osebnem imenu (ZOI-1)*: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3890>

³¹ Kiek tai leidžia rašmenys ir ženklai, naudojami registruojant asmenvardžius Slovėnijoje.

³² Asmenvardį sudaro vardas ir pavardė (Asmenvardžių įstatymo 3 str.).

³³ *Centri za socialno delo Slovenije*: <https://www.csd-slovenije.si/>

³⁴ *Lag (2016:1013) om personnamn*:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20161013-om-personnamn_sfs-2016-1013

sudarytą iš savo ir sutuoktinio pavardžių. Tokia pavardė sudaroma tik iš dviejų pavienių pavardžių (negalima įtraukti dvigubos pavardės). Dvigubą pavardę sudarantis sutuoktinis pasirenka jos dalių eiliškumą, šios dalys gali būti atskirtos brūkšneliu.

Pagal Asmenvardžių įstatymo 4 straipsnį, gimus vaikui, jam suteikiama:

- 1) bendra tėvų ar vieno iš jų pavardė;
- 2) vieno iš tėvų anksčiau turėta pavardė;
- 3) dviguba pavardė, suformuota iš abiejų tėvų pavardžių;
- 4) vieno iš tėvų vardo pagrindu suformuota pavardė su galūne -son (sūnus) arba -dotter (dukra);
- 5) pavardė, kurią turi kitas tų pačių tėvų vaikas.

Asmenvardžių įstatymo 46 straipsnyje nurodyta, kad prašymai dėl šiame įstatyme numatytų veiksmų (*inter alia*, pavardės keitimo) vaiko atžvilgiu pateikiami tik jam sutikus, jeigu vaikas turi 12 metų ir nėra netekęs galimybės duoti sutikimą dėl psichinės ligos ar kitų panašių aplinkybių. Teismas vertindamas, ar vaiko pavardės keitimas atitinka jo interesus, atsižvelgia į vaiko nuomonę ir tais atvejais, kai jo sutikimas nereikalingas, jeigu tai leidžia vaiko amžius ir branda.

Švedijos Kalbos ir folkloro institutas yra vyriausybinių agentūra, kurios veiklos pagrindinės kryptys siejamos su dialektais, kalbos politika, kalbos planavimu, asmenvardžiais ir folkloru. Institutas, be kita ko, publikuoja asmenvardžių duomenų bazes, registrus ir žodynus. Kaip vyriausybinių agentūra, Kalbos ir folkloro institutas teikia išvadas, susijusias su asmenvardžių registravimu³⁵.

Vokietija

Pagal Civilinio kodekso³⁶ 1355 straipsnį sutuoktiniai turėtų nustatyti bendrą šeimos pavardę, tačiau jeigu jie to nepadaro, išlaikomos sudarant santuoką jų turėtos pavardės. Sutuoktiniai kaip bendrą šeimos pavardę gali pasirinkti vieno iš jų pavardę, kuri vyrui ar žmonai buvo suteikta gimus arba bet kurio iš jų turima santuokos sudarymo metu. Sutuoktinių pareiškimas dėl bendros šeimos pavardės pateikiamas gimimų, mirčių ir santuokų registruoti sudarant santuoką. Jei toks pareiškimas pateikiamas vėliau, reikalingas notaro patvirtinimas.

Sutuoktinis, kurio pavardė netapo bendra šeimos pavarde, pateikdamas pareiškimą gimimų, mirčių ir santuokų registruoti, gali prie savo naujosios pavardės pridėti (bet kuriuo eiliškumu) pavardę, kurią įgijo gimęs ar turėjo santuokos sudarymo metu. Šios galimybės nėra, jeigu bendra šeimos pavardė yra sudaryta iš daugiau nei vienos pavardės. Jeigu sutuoktinio, kuris pageidauja pridėti pavardę prie bendros šeimos pavardės, pavardė buvo sudaryta iš daugiau nei vienos pavardės, jis gali pridėti tik vieną iš jų.

Pagal Civilinio kodekso 1617 straipsnį tėvai, kurie neturi bendros šeimos pavardės (vadinasi, jų pavardės yra skirtingos), tačiau bendrai turi tėvų valdžią vaiko atžvilgiu, nustato jo pavardę pareiškimu gimimų, mirčių ir santuokų registruoti, kuriame nurodo bet kurio iš tėvų pavardę, kokia ji yra pareiškimo pateikimo metu. Pareiškime nurodyta pavardė suteikiama ir vėlesniems tų pačių tėvų vaikams. Jeigu per mėnesį nuo vaiko gimimo tėvai vaiko pavardės nenustato, šeimos teismas perduoda vaiko pavardės nustatymo teisę vienam iš tėvų. Teismas gali nustatyti tokios teisės įgyvendinimo terminą. Jeigu jam pasibaigus vaiko pavardė vis dar nėra nustatyta, vaikui suteikiama to iš tėvų, kuriam minėta teisė buvo suteikta, pavardė.

Jeigu tėvai neturi bendros šeimos pavardės ir tik vienas iš jų turi tėvų valdžią, vaikui suteikiama jo pavardė, turėta vaiko gimimo metu. Tas iš tėvų, kuris vienas turi tėvų valdžią, gali,

³⁵ *About the Institute for Language and Folklore*: <https://www.isof.se/om-oss/verksamhet/about-the-institute.html>

³⁶ *Bürgerliches Gesetzbuch*: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>

pateikdamas pareiškimą gimimų, mirčių ir santuokų registru, suteikti vaikui kito iš tėvų pavardę. Pastarasis turi duoti sutikimą, taip pat reikalingas ir vaiko, kuris turi bent 5 metus, sutikimas (CK 1617a str.).

Jeigu vienas iš tėvų turi dvigubą pavardę, kurią sukūrė prie sutuoktinio (bendros šeimos) pavardės pridėdamas savo nuo gimimo ar santuokos sudarymo metu turėtą pavardę, vaikui suteikiama tik bendra šeimos pavardė³⁷.

Pavardžių ir vardų keitimo įstatymo³⁸ 2 straipsnyje nurodyta, kad prašymą dėl šių keitimų ribotai veiksnaus ar neveiksnaus asmens vardu pateikia atstovas pagal įstatymą. Teismas išklauso riboto veiksnumo asmenį, sulaukusį 16 metų.

Pagal Pavardžių ir vardų keitimo įstatymo 4 straipsnį, jeigu kompetentingos administracinės institucijos sprendime nenumatyta kitaip, asmens pavardės pakeitimas taikomas ir jo vaikams, kai vaikai turi to asmens turėtą pavardę ir jis vaikų atžvilgiu turi tėvų valdžią.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus

vyresnysis patarėjas Vidmantas Punelis

Tel. (8 5) 239 6186, el. p. vidmantas.punelis@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą. Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.
© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2021

³⁷ ECPRD. Reply to the Request 4189 (Germany - Deutscher Bundestag).

³⁸ Gesetz über die Änderung von Familiennamen und Vornamen:

https://www.gesetze-im-internet.de/nam_ndg/BJNR000090938.html